

RODZINA W STAROŻYTNEJ GRECJI

Drodzy Wychowankowie,

w dzisiejszym artykule chciałabym Wam przybliżyć, jak starożytni Grecy postrzegali rodzinę i ich poszczególnych członków oraz jaki to ma wpływ na dzisiejszą kulturę w Europie.

Rodzina w starożytnej Grecji miała ważne znaczenie społeczne, a nawet polityczne. Ustrój rodowy oddawał władzę arystokracji, a o przynależności do niej decydowało urodzenie. W czasach polis rodzina miała zapewnić państwu kolejne pokolenia obywateli, którzy wejdą w skład wspólnoty społecznej. O przynależności do rodu nie świadczyło jednak dziedziczone z pokolenia na pokolenie nazwisko, gdyż Grecy nazwisk po prostu nie używali. Czasami, na przykład w celach urzędowych, posługiwali się dodatkowymi imionami wskazującymi na pochodzenie: patronimikon wskazywał na pochodzenie od ojca lub dziada (tworzono je poprzez dodanie do imienia ojca lub dziada końcówki - des), ethnikon określał miejsce pochodzenia, demotikon natomiast informował o przynależności do określonego demu.

RODY

Dla Greków ród (genos) miał bardzo ważne znaczenie. Każdy, kto należał do rodu, miał obowiązek działać na jego korzyść. Jako ród określano kilka rodzin wywodzących się od wspólnego przodka. Z początku członkowie genos mieszkali razem i korzystali ze wspólnych dóbr, takich jak np. ogień. Z takich stosunków wzięła swój początek własność rodowa, która mogła przechodzić do rąk innych członków genos, nie wolno było jednak jej oddawać obcym. Oczywiście przedmioty codziennego użytku czy żywność należały do osoby, która je zdobyła - prawo własności rodowej dotyczyło głównie ziemi i majątków.

Spółeczność grecka była patriarcalna : mężczyzna odgrywał najważniejszą rolę w rodzinie. Zgodnie z tym obyczajem każdy ród miał swego przywódcę (basileus), który posiadał bardzo szeroki zakres władzy nad krewniakami. W razie wojny dowodził żołnierzami należącymi do rodu, rozstrzygał też spory wewnątrz genos. Pełnił funkcję głównego kapłana przewodniczącego uroczystościom na cześć wspólnego przodka. Okoliczne gminy rządzone przez rody jednoczyły się ostatecznie tworząc polis. Wraz z tym procesem rola rodów słabła, choć nadal obowiązywała hierarchia tradycyjna.

POZYCJA KOBIETY I MĘŻCZYZNY

W kulturze minojskiej kobiety pełniły istotne funkcje nie tylko w obrzędach religijnych, ale odgrywały też ważną rolę w społecznosci. Również mykeńskie zabytki dowodzą, że kobieta była wyjątkowo szanowana, świadczą o tym choćby przedstawienia kobiet jadących rydwanem na polowanie.

O ile w kulturze egejskiej kobiety musiały zajmować ważną pozycję w społeczeństwie, o tyle późniejsza społecznosc grecka była już typowo patriarcalna.

W jednej ze swych komedii Arystofanes ukazuje nieszczęścia i omyłki wynikające z hipotetycznego przejęcia władzy przez kobiety. Dzieło to znakomicie ukazuje, jaki stosunek do kobiet mieli Grecy. Kobieta nie mogła w Grecji sprawować władzy. Jej głównym obowiązkiem było rodzenie dzieci, najlepiej synów, którzy byliby pełnoprawnymi obywatelami. Mężczyzna podejmował wszystkie decyzje, rządził rodziną, ale jednocześnie odpowiadał za nią i to na nim spoczywał obowiązek zapewnienia bytu żonie i dzieciom. W Sparcie syn musiał po śmierci ojca przejąć opiekę nad swymi siostrami.

WŁADZA MĘŻCZYŹN, WŁADZA OJCÓW

Ojciec pełnił najważniejszą funkcję w domostwie greckim. Decydował, czy nowo narodzone dziecko zostanie przyjęte do rodziny oraz kogo poślubią jego córki. Przewodził też wszystkim rytuałom religijnym odbywającym się w domu, a podczas posiłków składał bogom ofiarę z wina. Właściwie przez całe życie kobieta znajdowała się pod kuratelą mężczyzny - spod władzy ojca przechodziła pod opiekę męża. Jeżeli była sierotą, troszczył się o nią brat lub inny krewny czy opiekun, czasami wyznaczany przez władzę zwierzchnią. Nie we wszystkich polis kobiety miały prawa obywatelskie. Z reguły nie dziedziczyła majątku (poza Spartą). Kobiety nie mogły brać udziału w sympozjonach ani zasiadać na trybunach podczas igrzysk. Źle widziane było również to, by kobieta sama spacerowała po mieście (Atenki wychodziły na ulicę w towarzystwie niewolnicy). Mieszkanki niektórych polis między innymi Aten i Teb musiały obowiązkowo zakrywać twarze, gdy wychodziły z domu. Im kobieta była młodsza, tym bardziej kontrolowano ją i izolowano.

CODZIENNOŚĆ KOBIET

Na co dzień kobieta zajmowała się głównie domem i gospodarstwem. Przedstawicielki zamożniejszych warstw społecznych, niemające aż tak wiele pracy w gospodarstwie, pozwalały sobie na liczne rozrywki. Najczęściej były to zajęcia typowo kobiece, jak przędzenie czy haft. Oddawały się różnym grom i zabawom, o czym świadczą przedstawienia na wazach, na przykład kobiety grające w piłkę. Atenki spędzały większość czasu w specjalnych pokojach kobiecych zwanych gynaikonitis, gdzie zajmowały się czynnościami przypisanymi kobietom: tkaniem materiałów na ubrania czy wychowaniem najmłodszych dzieci.

Sytuacja kobiety ateńskiej była stosunkowo dobra. Atenki mogły wyrażać swoje zdanie na tematy polityczne, choć nie miały żadnego realnego wpływu na politykę. Mogły też brać udział w rytuałach religijnych, które były dla nich nieliczną okazją do opuszczenia gynaikonitis i oderwania się od obowiązków. Jeżeli chciały, mogły się kształcić, choć nikt specjalnie nie przykładął wagi do ich edukacji. Położenie prawne i społeczne Atenek pogorszyło się wraz z upływem czasu. Dużą wagę do wychowania kobiet przykładano jedynie w Sparcie, gdzie dziewczęta uczono nie tylko tańca, ale również posługiwania się bronią. Miało to wzmocnić ich kondycję fizyczną, by w przyszłości mogły wydać na świat zdrowe dzieci.

RODZINA POD OPIEKĄ BOGÓW

Opiekę nad domostwem i członkami rodziny sprawowała bogini Hestia, siostra Zeusa i Hery. To jej poświęcano ognisko znajdujące się w centrum każdego domostwa. Stąd wywodzi się znany współcześnie frazeologizm „ognisko domowe”, oznaczający rodzinny krąg. Wokół ogniska Hestii odbywały się wszystkie domowe obrzędy i rytuały. Panna młoda, która wkraczała do nowego domostwa, zapalała w nim ognisko płomieniem pochodzącym ze swojego domu. Wokół ogniska obnoszono też nowo narodzone dzieci. Każdy przychodzący w gościnę musiał na wstępie pozdrowić boginię. Od imienia Hestii zaczynało codzienne modlitwy.

Wejście do domostwa strzegło troje boskich opiekunów - Apollo, skrzydlaty posłaniec Hermes i Hekate, bogini magii. Chronili mieszkańców przed urokami i złymi duchami. W domu mieszkało też, jak wierzono, wiele dobrych duchów, nad którymi władzę sprawował Zeus. Duchom tym często składano ofiarę podczas ważnych uroczystości rodzinnych, powierzano też ich opiece małżonków i dzieci.